Maqaalee Rabbii (Subhaanahu)-Kutaa 9.1

Description

Al-Ahad, Al-Waahid

Namoonni jireenya isaanii keessatti waa baayâ€™ee beekuf ni carraaqu. Beekumsa dharraâ€™an keessaa tokko waaâ€™ee Gooftaa isaanii ilaalchisee beekudha. â€œGooftaan isaanii fi addunyaa guutuu uume, tokko moo lama moo sadii moo ykn sani olii?â€• Jechuun of gaafatu. Waaâ€™ee Gooftaa isaa ilaalchisee namni dhuma sirrii irra gahuuf qajeelcha isa barbaachisa. Qajeelcha malee calâ€™iseetumaan sammuu ofiitiin qofa yoo abuuree, deebii gahaa fi quubsa hin argatu. Kana irra, gaafiileen baayâ€™een isatti dabalamuun dhamaâ€™a. Qajeelchi sirriin waaâ€™ee Gooftaa addunyaa itti beekan, qajeelcha Isarraa dhufeedha. Kutaa darbee irraa itti fufuun qajeelcha Rabbii aalamaa irraa dhufe irratti hundoofne harâ€™as maqaalee Isaa ni ilaalla.

A-Hiika Al-Ahad, Al-Waahid

Akka lugaatti **Al-Ahad-Tokkicha**, **Al-Waahid-Tokko**
Al-Waahid fi Al-Ahad hiika â€œtokkichummaaâ€• haa agarsiisanii malee al-Ahad caalatti Tokkichummaa agarsiisa. Al-Ahad Rabbii qofaaf kan taâ€™uudha. Rabbii oltaâ€™aan ala eenyullee Al-Ahadin hin ibsamu.[1]

Al-Waahid, Al-Ahad â€“amaloota guutuu, babbareedaa fi gurguddoo taâ€™an hundaan Tokkicha kan taâ€™eedha. Inni Zaata Isaatiin Tokkicha fakkaataa hin qabneedha, Sifaata Isaatiin Tokkicha fakkeenyi Isaaf hin jirreedha, Hojii Isaa keessatti Tokkicha hirmaataa fi gargaaraa hin qabneedha. Gabbaramu keessatti Inni Tokkicha dorgomaan Isaaf hin jirreedha.[2]

Rabbiin azza wa jalla Tokkicha yommuu jennu Inni Tokkicha homaa hin fakkaanneedha. Zaata Isaatin Tokkicha, homtu Isa hin fakkaatu. Jecha biraatin, Inni Tokkicha fakkaataa hin qabneedha. Zaatni Isaa homaanu wal hin fakkaatu. â€œ**Wanti Isa fakkaatu tokkollee hin jiru. Inni Dhagahaa, Argaadha.**â€• (Suuratu Ash-Shuura 42:11)

Akkasumas, sifaanni (amaloonni) Isaa homaaniyyu wal hin fakkaatan. Beekumsi, dandeettin, jabeenyi, arguun, dhagayuun amaloota Isaati. Amaloonni kunniin amaloota uumamtootaatin gonkumaa wal hin

fakkaatan. Kanaafi, Rabbiin Zaataa fi Sifaata Isaatiin Tokkicha waan taâ€™eef ilma hin godhanne. Ilmi abbaa fakkaata. Kanaafu, Rabbiin ilma qaba ykn shariika qaba jedhanii dubbachuun, â€œRabbiin Tokkichaa miti, fakkaataa qabaâ€• jedhanii dubbachuudha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa kanarraa qulqullaaâ€™e oltaâ€™e. Inni Tokkicha fakkaata homaatu hin qabneedha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ١ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ٢ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ٣ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ٤﴾

â€œJedhi â€œInni Allaah dha, Tokkichaâ€•
Rabbii Of dandaâ€™aa hirkoo waa hundaati.
Hin dhalle hin dhalannes.
Qixxaatan (fakkaatan) tokkollee Isaaf hin jiru.â€• Suuratu Al-Ikhlaas 112:1-4

Ammas Tokkichummaa Rabbii oltaâ€™aa yommuu dubbannu, Inni Gooftummaa Isaa keessatti Tokkicha akka taâ€™e mirkaneessaa jirra. Gooftummaan hojii Isaatiin wal qabata. Dachii fi samii, wantoota isaan lamaan keessa jiran hunda kan uumee Rabbi Tokkicha. Samii irraa bishaan kan buusu fi biqiltoota biqilchuu Isa Tokkicha. Hojii Isaa keessatti Isa waliin kan hirmaatu hin jiru. Inni hojii Isaa keessatti Tokkicha homaa hin fakkaanneedha. Uumamtoonni wanta tokko hojjachuu yoo barbaadan, meeshaa fayyadamu, hojii sanitti ni dadhabu. Rabbiin subhaanahu, kana hundarraa qulqulluudha. Wanta tokko hojjachuu yoo fedhe, â€œTaâ€™iâ€• jedhaan. Wanti sunis yoosu taâ€™ee argama. Qurâ€™aana keessatti ni jedha:

بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ١١٧

â€œ**[Rabbiin] Argamsiisaa samiiwwanii fi dachiiti. Yeroo dhimma wayii murteesse, wanti Inni isaan jedhu, â€œArgami (taâ€™i)â€• qofa; yeroma san argama (taâ€™a).â€•**Suuratu Al-Baqara 2:117
Kana jechuun samii torbanii fi dachii dhabama irraa Kan argamsiise Rabbii Oltaâ€™aadha. Wanta tokko akka argamu yoo murteesse, â€œtaâ€™iâ€• jedhaan. Wanti sunis yoosu taâ€™ee argama.

Ammas, Rabbiin Tokkicha yommuu jennu, dhugaan gabbaramu kan qabu Isa Tokkicha. Samii fi dachii keessatti Guddinna Isaatiif kan gadi jedhan, garmalee jaallatanii fi waan hundaa irraa kadhatan Rabbii tokkicha. Isa Tokkicha malee gabbaramaan haqaa hin jiru. Qurâ€™aana keessatti:

﴿قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّنِي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ﴾

Jedhi, â€œInni Gabbaramaa Tokko qofa. Dhugumatti ani wanta isin [Isa waliin] gabbartan irraa qulqulluudha.â€• Suuratu Al-Anâ€™aam 6:19

﴿وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَٰهَيْنِ اثْنَيْنِ ۖ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ٥١﴾

â€œ**Rabbiinis, â€˜gabbaramoota lama hin godhatinaa. Dhugumatti, Inni Gabbaramaa tokko qofa. Anuma qofa sodaadhaa.â€™jedhe.â€•** (Suurah An-Nahl 16:51)

Rabbiin Tokkicha fakkaataa hin qabneedha. Isa waliin waan biraa gabbaruun gabbaramaa (gooftaa) lama hin godhatinaa. Inni Gooftaa Tokko qofa. Kanaafu, Isa sodaadhaa. Kana jechuun osoo Isatti homaa hin shaarrakin (hin qindeessin) wanta Inni ajaje hojjadhaa, wanta Inni dhoowwe irraa fagaadhaa. Namni Rabbiin waliin waan biraa gabbaru, kadhatu shirkii hojjatee jira.

Maqaaleen lamaan kunniin osoo hirmaatan tokkollee Isa waliin hin hirmaatin guutummaa hundaan Rabbiin Tokkicha taâ€™uu ibsu. Dirqamni gabroota irra jiru, amantiin, dubbii fi hojiin Isa tokkichoomsudha. Wantoota maqaaleen kunniin agarsiisan tuqaalee armaan gadi jalatti guduunfun ni dandaâ€™ama:[3]

1-Gara hundaan fakkaataa, dorgomaa, qixxaataa dhabamsiisu. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa Tokkicha fakkaataan, dorgomaa fi qixxaataan Isaaf hin jirreedha. Ni jedha:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ١١﴾

â€œ**Wanti Isa fakkaatu tokkollee hin jiru. Inni Dhagahaa, Argaadha.**â€• (Suuratu Ash-Shuura 42:11)

2-Takyiif (akkaataa ibsuun) baaxila taâ€™uu- takyiif jechuun sifaanni Rabbii akkam akka taâ€™an beekuuf namni sammuu ofiitiin itti xinxalluuf yaaludha. Jecha biraatin, sifaanni Rabbii akkana akkana jiru jedhanii ibsuudha. Kuni gonkumaa waan hin dandaâ€™amneedha. Sababni isaas, Rabbiin sifaataa (amaloota) guutuu taâ€™aniin Tokkicha kan taâ€™eedha. Amaloonni Isaa amaloota wanta biraatin wal hin fakkaatan. Kanaafu, akkamitti sammuun haqiiqaa amaloota Gooftaa Tokkicha fakkaataa hin qabne beeku dandaâ€™aa? Kana irra, wanta sammuu keessa qaxxaamuru hundarra Rabbiin subhaanahu garmalee guddaa fi oltaâ€™aadha.

3-Amaloonni guutuun gara kaminiyyuu hanqinni keessa hin jirre Rabbii guddaa qofaaf waan taâ€™aniif, amaloota guutuu hunda Isaaf mirkaneessuun barbaachisaadha.

4-Hanqinna hundarraa Rabbii oltaâ€™aa qulqulleessu- hanqinni uumamtootaaf kan taâ€™uudha. Al-Ahad (Tokkichi) immoo guutummaa fi guddinnaan adda kan taâ€™eedha. Kana keessatti fakkaataa hin qabu. Rabbiin subhaanahu yommuu ilma irraa of qulqulleessu akkana jedha:

﴿سُبۡحَٰنَهُۥۖ هُوَ ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ﴾

â€œInni qulqullaaâ€™e! Inni Allaah Tokkicha Injifataa taâ€™eedha.â€• Suuratu Az-Zumar 39:4

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala Tokkicha wantoota hundarraa adda erga taâ€™e, ilmi ykn shariikni gonkumaa Isaaf hin malu. Sababni isaas, ilma ykn shariika qabaachun Tokkichummaa Isaa faallessa.

5-Ibaadaa fi amantii Isaaf qulqulleessuun Isa tokkichoomsu- Kan wantoota hundaa uumu, razzaquu, kennu fi dhoowwatu, kan gadi buusu fi olkaasu, kan ajjeesu fi jiraachisu Isa Tokkicha erga taâ€™ee, ibaadadhaan Isa tokkichoomsun namarra jira.

6-Mushrikootaa fi kaafiroota kabaja Isaaf malu hin kabajnee irratti deebii deebisu- maqaan Al-Waahid, Al-Ahad jedhu kijiba mushrikoonni fi kaafironni Rabbii oltaâ€™aa irratti uumaniif deebii ni deebisa. Mushrikoonni Rabbiin waliin waan biraa gabbaran, Rabbiif shariika godhan. Kuni gochaa fi yaada hundarra kijiba taâ€™eedha. Sababni isaas, Rabbiin Al-Ahad (Tokkicha) shariika hin qabneedha. Kiristaanonni Gooftaan ilma qaba ykn Gooftaa waliin wanti biraa gooftaa taâ€™u ni jira (walad, manfas quddus) jechuun yaadan. Kunis kijiba guddaa ifa baheedha. Sababni isaas, Rabbiin Al-Ahad (Tokkicha) waan taâ€™eef ilmaa fi shariika hin qabu. Wanti Isa fakkaatu tokkollee hin jiru. Rabbiin jalla waâ€™alaa ni jedha:

لَّقَدۡ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ ثَالِثُ ثَلَٰثَةٖۘ وَمَا مِنۡ إِلَٰهٍ إِلَّآ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۚ
ن لَّمۡ يَنتَهُواْ عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾

â€œIsaannan â€˜Rabbiin sadaffaa sadeenitiâ€™ jedhan dhugumatti kafaranii jiru. Gabbaramaa Tokkicha malee haqaan gabbaramaan biraa hin jiru. Yoo waan jedhan kanarraa hin dhoorgamin, dhugumatti isaan irraa warra kafaran adabbii laalessaatu tuqa.â€• Suuratu al-Maaâ€™ida 5:73

Kuni Kiristaanota Rabbiin sadaffaa sadeeniti ykn sillaasee jedhaniif deebii kennameedha. Ab, wald, manfas quddus gooftaa taâ€™u jechuun yaada dogongoraa fi fokkuu Rabbii Tokkicha fakkaata hin qabne irratti odeessu. Rabbiin Tokkicha fakkaata hin qabneedha. Akkamitti fakkaataan Isaan wal-qixxaatu Isaaf taâ€™aa? Dhugumatti isaan gooftaan sadii walitti dhufuun gooftaa tokko taâ€™e ykn sillaase jedhan haqaan kafaranii jiru. Kana jechuun Rabbitti dhugaan hin amanne. Tokkichummaa Isaa

kijibsiisanii jiru. Rabbiin Tokkicha fakkaataa hin qabne taâ€™ee osoo jiru akkamitti fakkaataa Isaaf gochuun sadii jedhuu? Akkamitti Uumaan uumamtootaan wal fakkaataa?

â€œ**Gabbaramaa Tokkicha malee haqaan gabbaramaan biraa hin jiru.â€•** Gooftaan haqaan gabbaramu Rabbii Tokkicha malee kan biraa hin jiru. Gooftaa tokko caalaa gooftaan baayâ€™een jiraachun hin dandaâ€™amu. Rabbiin jalla waâ€™alaa ni jedha:

لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾

â€œ**Osoo isaan lamaan keessa Rabbiin ala gabbaramtoonni biroo jiraatanii, silaa isaan lamaanu ni baduu turan. Rabbiin Gooftaa Arshii taâ€™ee wanta isaan jedhan irraa qulqullaaâ€™e.â€•** Suuratu Al-Anbiyah 21:22

Kana jechuun osoo samii fi dachii keessatti Rabbiin ala gooftoleen gabbaraman jiraatanii, silaa isaan lamaan ni badu turan. Sababni isaas, osoo gooftoleen gabbaraman baayâ€™een jiraatanii, â€œ**silaa gabbaramaan hundi waan uume fudhatee deema. Gariin isaanii garii irratti oltaâ€™uu turan.â€•** (Suuratu al-Muâ€™minuun 23:91) Osoo gooftoleen baayâ€™een jiraatanii, silaa gooftaan hundi wanta uumeen addatti baha, ni fudhata. Ammas gabbarrin hundii isaaf akka taâ€™uu barbaada. Ergasii isaan jidduutti lolli ni uumama. Isaan jidduutti lolli yoo uumame, gariin garii irratti oltaâ€™a. Yeroo garii kuni olâ€™aantummaa argata, yeroo biraa immoo suni olâ€™aantummaa argata. Akkuma beekkamu, kan olâ€™aanaa taâ€™ee gabbaramaan tokkichi isa taâ€™a. Kan gadi aanee immoo gabbaramaa taâ€™uun isaaf hin malu.

Mee amma ilaali, gara imalaa baanee Zeydi fi Umarin amiira (hogganaa) akka taâ€™an osoo muudne maaltu taâ€™aa? Yookiin immoo biyya tokko keessatti mummicha ministeera lama osoo muudne maaltu taâ€™aa? Dhugumatti, jeequmsi ni uumama. Gooftoleen gabbaraman baayâ€™achuun gonkumaa hin dandaâ€™amu. Osoo baayâ€™atanii silaa addunyaan guutuun ni baddi. Kanaafi ni jedhe, â€œ **Gabbaramaa Tokkicha malee haqaan gabbaramaan biraa hin jiru.â€•[4]**

â€œYoo waan jedhan kanarraa hin dhoorgamin, dhugumatti isaan irraa warra kafaran adabbii laalessaatu tuqa.â€• Kiristaanonni Iyyasuus Gooftaadha, Rabbiin sadaffaa sadeeniti ykn sillaase jechuu yoo hin dhiisin Aakhiratti adabbii garmalee cimaa taâ€™etu isaan qunnama. Garuu dubbi fokkuu kana yoo dhiisanii gara Rabbii deebiâ€™an, Inni isaaniif araaramuun adabbii jalaa nagaha isaan baasa. Akkana jechuun isaan affeera:

أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى ٱللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٤﴾

â€œSila gara Rabbii deebiâ€™anii araarama Isa hin kadhatanii? Rabbiin Araaramaa Rahmata godhaadha.â€• Suuratu al-Maaâ€™ida 5:74

Guduunfaa

â˜•**Al-Ahad-Tokkicha**, **Al-Waahid-Tokko**.

â˜•Maqaaleen lamaan kunniin Rabbiin gara hundaan Tokkicha akka taâ€™e ibsu. Rabbiin zaata Isaatin tokkicha. Wanti Zaata Isaa fakkaatu tokkollee hin jiru. Ammas, Sifaata Isaatiin Tokkicha, sifaanni (amaloonni) Isaa amaloota uumamtotaatin wal hin fakkaatan. Wantoota hundaa kan beeku, arguu, dhagahuu, Rabbii Tokkicha. Akkaataan wantoota hundaa itti beeku, arguu fi dhagahuu, akkaata uumamtoonni itti beekan, dhagahanii fi argan irraa garagara. Sababni isaas, amaloonni Isaa amalootaa uumamtootatin wal hin fakkaatan. Inni Tokkicha amaloota gugguutu addaa qabuudha.

â˜•Rabbiin subhaanahu Tokkicha fakkaataa hin qabne waan taâ€™eef wanta sammuu namaa keessa qaxxaamurun gonkumaa wal hin fakkaatu.

â˜•Rabbiin subhaanahu Tokkicha wantoota hundaa adda Isaa uumu, soorata namaaf kennu, rooba roobsun biqiltoota biqilchu erga taâ€™e, namoonni Isa qofa gabbaru qabu.

â˜•Osoo Rabbiin waliin gooftaan biraa jiraate, silaa dachii fi samiin diddigamuun ni baduu turan. Garuu Gooftaan Tokkicha waan taâ€™eef samii fi dachiin tartiiba isaanii qabatanii kan dhaabbataniidha. Urjileen, aduun, jiiyni fi pilaanetonni sarara (orbiiti) isaanii irraa osoo hin dabin tartiibaa fi sirnaan deemu. Osoo gooftaan lama ykn sanii ol taâ€™e silaa tartiibni kuni hin jiruu ture. Sababni isaas, gooftaan hundi wanta uumee fudhate addattin baha. Hundi isaanitu olâ€™aantummaa argachuuf wal lolu turan. Ergasii tartiibni fi sirnii dachii fi samii diddigamee bada.

Kitaabban wabii:

[1] In The Company of God fuula-179, Salman Awda, Walillahi asmaaâ€™ul Husnaa fadâ€™uuhu bihaa â€“ lakk.3,4; AbdulAziz bin Naasir Jaliil

[2] Fiqhu al-Asmaaâ€™il Husnaa-107, Abdurazzaaq Badri

[3] Madda olii-fuula 108-110

[4]Tafsiirul Qurâ€™aanil kariim Suuratu al-maaâ€™ida 2/206, Muhammad bin Saalih Useymiin Walillahi asmaaâ€™ul Husnaa fadâ€™uuhu bihaaâ€“ lakk.3,4; AbdulAziz bin Naasir Jaliil

Date Created
October 26, 2019
Author
admin